



Ennakkovaikutusten arviointi Salon kaupungissa

Ohjeluonnos

Ennakkovaikutusten arviointi Salon kaupungissa

- ✓ Johdanto
- ✓ Lainsäädäntö ja muu ohjeistus
- ✓ Ennakkovaikutusten arviointien toteuttaminen Salon kaupungissa
- ✓ Ennakkovaikutusten arvioinnin hyödyt
- ✓ Kuntalaisten osallisuus
- ✓ Milloin EVA?
- ✓ Suppea vai laaja EVA?
- ✓ Evauksen vaiheet
- ✓ Mitä vaikutuksia voidaan arvioida?



Lainsäädäntö ja muu ohjeistus

Päätösten vaikutusten ennakoarviointi on kirjattu eri näkökulmien osalta useampaan eri lakiin kuntien tehtäväksi. Esimerkiksi ympäristövaikutusten sekä asukkaiden hyvinvointiin ja terveyteen kohdistuvien päätösten arviointi ovat kunnille lakisääteisiä.

Kuntaliitto on vuonna 2011 antanut suosituksensa ennakkovaikutusten arviointien tekemisestä kunnissa, kuntayhtymissä ja liikelaitoksissa.

Johdanto

Kuntaliitto on vuonna 2011 antanut suosituksen ennakkovaikutusten käyttöönottoon Suomen kunnissa. Salossa on vuonna 2013 tehty päätös evauksista sosiaali- ja terveys, opetus- sekä vapaa-ajan lautakunnissa. Silloisissa päätöksissä on linjattu, että ennakkovaikutusten arviointi toteutetaan lähtökohtaisesti vain osana suurempia päätöksiä. Kaupunkitason päätösten puuttuminen on johtanut tilanteeseen, jossa arviointien käyttö ei ole rutiininomainen osa päätöksentekoa, ja niitä tehdään vain suurimmista kysymyksistä.

Vaikutusten ennakoarviointi kunnallisessa päätöksenteossa lisää luottamushenkilöiden tietoisuutta päätöksenteon vaikutuksista ja käynnistää arvokeskustelun halutuista vaikutuksista. Läpinäkyvyys ja avoimuus edellyttävät, että päätösten vaikutuksia arvioidaan ja tarvittaessa tuodaan esiin myös vaihtoehtoja päätöksenteolle. Vähin vaatimus on, että päätösesityksen vaikutukset arvioidaan, jos vaihtoehtoisia päätösesityksiä ei ole mahdollista tehdä.

Kun päätösesitysten vaikutuksia arvioidaan ennalta, päättäjien tulee tarkastella erilaisia vaikutuksia samanaikaisesti ja kokonaisvaltaisesti. Päätöksiä valmisteltaessa ja tehtäessä otetaan huomioon, niiden vaikutukset kuntalaisiin, ympäristöön, organisaatioon, henkilöstöön ja talouteen. Parhaimmillaan ennakkovaikutusten arviointi on luonteva osa kunkin päätöspykälän valmistelua, eikä prosessista muodostu liian monimutkaista ja raskasta. Päätösesitysten vaikutusta arvioidaan sekä lyhyellä että pitkällä aikajänteellä päätöksestä riippuen. Vaikutuksia arvioidaan esimerkiksi budjettivuoden, valtuustokauden tai valtuustokauden ylittävällä aikajänteellä.

Hyvin toimiva ennakoarviointiprosessi ottaa huomioon myös kuntalaisten osallisuuden ja turvaa heidän kuulemisensa merkittävässä päätöksissä. Kuntalaisten ja kunnassa toimivien yhteisöjen osallisuuden lisääminen on yksi *"Avaimet kaikkiin oviin"* -kaupunkistrategian keskeisiä kysymyksiä.

Tämän asiakirjan lisäksi ennakkovaikutusten arviointien säännönmukaistaminen vaatii esittelijöiden, valmistelijoiden ja asiantuntijoiden sekä luottamushenkilöiden koulutusta ja selkeää tavoiteasetantaa siitä, minne Salon kaupunki ennakkovaikutusten arvioinneilla pyrkii, ja mitä niiltä halutaan saavuttaa. Lähtökohtana tulee aina olla lisäarvon tuottaminen päätöksenteolle ja kuntalaisille.

Ennakkovaikutusten arviointien toteuttaminen Salon kaupungissa

Ennakkoarvioinnin tarkoituksena on valmisteluvaiheessa huomioida ja arvioida eri väestöryhmiin kohdistuvia hyvinvointivaikutuksia ja tarjota päättäjille vaihtoehtoja sekä keinoja valmistelijan työn jäsentämiselle.

Arviointi nostaa esille esitysten kuntalaisiin kohdistuvia vaikutuksia, nostaa keskusteluun seikkoja eri tarkastelukulmista ja mahdollistaa yhteistyön valmisteluvaiheessa.

Vaikutusten ennakkoarvioinnin tarve päätetään valmistelun alkaessa, ja arviointi kulkee mukana läpi valmisteluprosessin.

Osana arviointia huolehditaan sidosryhmien osallisuudesta. Sidosryhmien osallisuutta lisäämällä voidaan saada ajankohtaista tietoa sekä ns. hiljaista tietoa, jota ei muulla tavoin välity tietolähteiden kautta viranhaltijoille ja päättäjille. Tällä tavalla vahvistetaan kuntalaisten osallistumista ja mahdollistetaan monipuolinen tiedonsaanti valmisteluun hyvissä ajoin.

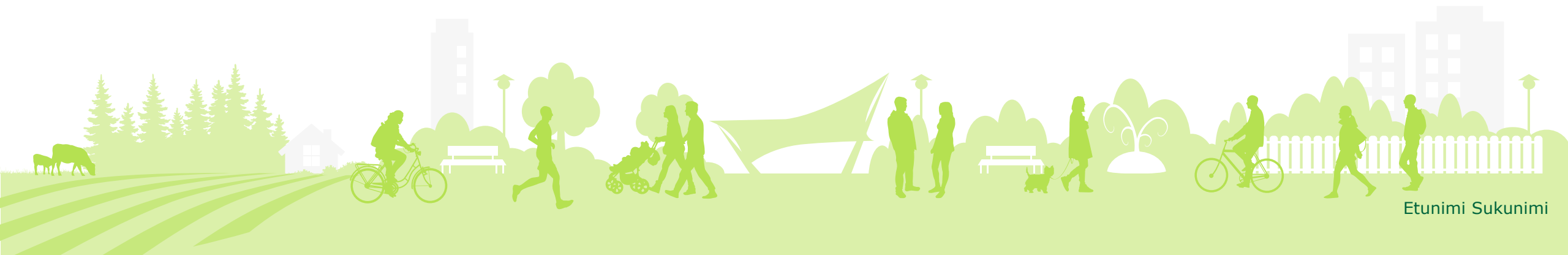
Vaikutusten ennakkoarviointi tulee tehdä erityisen huolellisesti silloin, kun valmistellaan merkittäviä väestöön kohdistuvia suunnitelmia ja päätösesityksiä. Arvioinnissa huomioidaan erityisesti terveys- ja hyvinvointieroihin, lapsiin, nuoriin ja lapsiperheisiin, sukupuoleen, kieleen tai yhdenvertaisuuteen ja elinvoimaan kohdistuvat vaikutukset.

Ennakkovaikutusten arvioinnin hyödyt

- Toimialojen välinen vuoropuhelu kehittyy
- Kuntalaisten osallisuus lisääntyy
- Vaihtoehtojen vertailu on helpompaa
- Valmistelun ja päätöksenteon avoimuus kasvaa
- Päätösten kestävyys ja vaikuttavuus kasvaa
- Päätöksenteon yhteys kuntastrategiaan kasvaa

Kuntalaisten ja yhteisöjen osallisuus

- Erilaisten ennakkovaikutusten arviointien kentän ollessa laaja, myös kuntalaisten osallisuuden tavat voivat vaihdella. Osassa päätöksentekoa osallisuus toteutuu erilaisten olemassa olevien foorumeiden, kuten vaikuttamistoimielinten kautta, kun taas toisissa osallisuuden toteuttamiseen tarvitaan laajemman joukon näkemyksiä.
- Ennakkovaikutuksia arvioitaessa lähtökohtana tulee olla se, että osallistumaan pääsevät ne tahot, joihin päätöksellä on suurimmat vaikutukset. Mikäli on selkeästi arvioitavissa, että käsillä oleva päätös koskee vain tiettyä kohderyhmää, on heidän osallistamisensa ensisijaista suhteesta muihin tahoihin.
 - Esimerkiksi kouluja koskevassa päätöksenteossa ensisijaista on kuulla ao. koulun/koulujen oppilaita ja heidän vanhempiaan.



Milloin EVA?

Ennakoarviointia ei tarvita, kun kyseessä on jokin seuraavista päätösryhmistä:

- Tiedoksi merkittävät asiat
 - Yksilöä koskevat asiat
 - Oikaisuvaatimukset
 - Viranhaltijan nimeämiset
 - Hallinnon sisäisiä järjestelyjä koskevat asiat
 - Asiakokonaisuuksissa, mistä on lainsäädännössä säädetty tai muussa kuntaa koskevassa ohjeistuksessa määrätty
 - Toiminnan seuranta, tutkimusraportit ja vastaavat
 - Kun vastataan lausuntoihin, kirjeisiin ja esityksiin
-

Milloin EVA?

Ennakoarviointi tulee tehdä, kun:

- päätös on strategisesti, toiminnallisesti tai taloudellisesti merkittävä
- päätöksellä on välittömiä ja/tai pitkän aikavälin vaikutuksia kuntalaisten hyvinvointiin; eri ihmisryhmille tai kunnan eri alueille, suoria tai epäsuoria vaikutuksia elinkeinoelämälle
- kyseessä merkittävä muutos palveluissa tai palveluiden järjestämisessä tai kyseessä uusi palveluiden järjestämistapa
- päätöksellä on välittömiä ja / tai pitkän aikavälin suoria vaikutuksia tai merkittäviä epäsuoria vaikutuksia yritystoimintaan (esim. palvelurakenteeseen, alueen vetovoimaisuuteen, yksittäisiin yrityksiin ja /tai yritysilmapiiriin)
- tarpeen mukaan vastattaessa lausuntoihin tai esityksiin

Päätöksen ennakoarviointia suositellaan myös silloin, kun:

- asia on uusi, eikä valmiita malleja ole
 - päätös on vaikea tai mahdoton perua tai korjata
 - asia on kiistanalainen ja sen ennakoidaan saavan paljon huomiota ja herättävän ristiriitaisia tulkintoja
 - päätöksen vaikutukset ovat pysyviä tai pitkäkestoisia
 - asialla on yhteisvaikutuksia muun valmisteilla olevan tai voimassa olevan päätöksen /toiminnan kanssa.
-

Suppea vai laaja EVA?

Vaikutukset arvioitaviin näkökulmiin

Suppea EVA:
Valmistelija arvioi,
konsultoi tarvittaessa
toisen toimialan
asiantuntijaa.

Lieviä vaikutuksia
useisiin näkökulmiin

Merkittäviä vaikutuksia
useisiin näkökulmiin

Laaja EVA:
Arvio toteutetaan
asiantuntijoiden
yhteistyössä ja
sidosryhmiä kuullaan

Ei tarvitse arvioida

Vähän vaikutuksia
harvoihin näkökulmiin

Merkittäviä vaikutuksia,
mutta harvoihin
näkökulmiin

Valmistelija arvioi,
konsultoi toisen
toimialan asiantuntijaa
sekä tarvittaessa
kuulee sidosryhmiä.

Suppea vai laaja EVA?

Suppea EVA:

- tarkastellaan valmisteltavana olevan päätöksen vaikutuksia tunnistetuista (harvoista) näkökulmista
- käytännössä vaihtoehtona nykytilan jatkuminen
- vaikutukset arvioidaan sekä lyhyellä ja pitkällä aikajänteellä
- päätöksenteossa osa valmistelutekstiä

Laaja EVA:

- päätöksentekoon haetaan vaihtoehtoja ja tehdään vertailuja useista näkökulmista
- vertaillaan eri päätösten vaikutuksia lyhyellä ja pitkällä aikajänteellä
- laajuutensa vuoksi saattaa olla tarkoituksenmukaista esitellä päätöksen erillisenä liitemateriaalina

Evauksen vaiheet

1. Jos päätät tehdä päätöksen vaikutusten ennakoarvioinnin, tutustu saatavissa olevaan tietoon eri tietolähteistä (mm. eri väestötietotilastot ja tutkimukset) ja konsultoi tarvittaessa aihealueen asiantuntijoita. Muista kiinnittää huomiota erityisesti haavoittuviin väestöryhmiin.
2. Tee vaikutusten ennakoarviointi vähintään kahdesta vaihtoehdosta, joista toinen on nykytila ja toinen on vaihtoehtoinen ratkaisumalli.
3. Tarkastele vaihtoehtoja sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä.
4. Käytä arvioinnissa seuraavia näkökulmia: strategiavaikutukset, kuntalaisvaikutukset ja talousvaikutukset. Lapsivaikutukset, yritysvaikutukset ja ympäristövaikutukset arvioidaan omilla lomakkeillaan.
5. Laadi esitys, jossa tiivistät arvioinnin aikana tekemäsi huomiot vaikutuksista yhteenvedoksi esitykseen. Perustele esityksesi ennakoarvioinnin keskeisillä huomioilla. Päätösesityksessä esitetään parhaana pidetty ratkaisu.
6. Vaikutusten arvioinnin yhteenveto voidaan liittää päätösesityksen liitteeksi tai kirjoittaa osaksi valmistelua erityisesti silloin, kun kyse on suppeasta evasta.
7. Kun päätös on tehty ja pantu täytäntöön, päätetään miten ja millä aikataululla vaikutuksia seurataan, jos seuranta on päätöksen laajat vaikutukset huomioiden välttämätöntä.

Mitä vaikutuksia voidaan arvioida?

- Ihmiset: Miten suunniteltu päätös vaikuttaa eri väestöryhmiin?
 - Lapsivaikutusten arviointi (LAVA)
 - Sukupuolivaikutusten arviointi (SUVA)
 - Liikunta- ja liikkumisvaikutusten arviointi (LIVA)
 - Terveysvaikutusten arviointi (TVA)
 - Sosiaalisten vaikutusten arviointi (SVA)
 - Yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi
 - Talousvaikutusten arviointi
- Ympäristö (YVA): Miten suunniteltu päätös vaikuttaa ympäristöön?
- Yritykset (YRVA): Miten suunniteltu päätös vaikuttaa elinkeinoelämään ja yritysten toimintaedellytyksiin?
- Maaseutu (MVA): Miten suunniteltu päätös vaikuttaa maaseudun elinvoimaan?

Eri vaikutusten arvioinnit lyhyesti

Lapsivaikusten arviointi (LAVA)

- Varmistetaan, että päätökset ovat lasten edun mukaisia, eivätkä loukkaa lapsen oikeuksia.
- Tarkastellaan esimerkiksi vaikutuksia terveyteen, ihmissuhteisiin, vapaa-aikaan ja oppimiseen
- Lasten näkemysten selvittäminen osana arviointia

Sukupuolivaikutusten arviointi (SUVA):

- Varmistetaan, että päätöksellä ei ole haitallisia sukupuolivaikutuksia
- Tarkastellaan, kohdentuuko kyseinen päätös eri tavalla eri sukupuoliin
- Tarkoituksena edistää tasa-arvoa

Eri vaikutusten arvioinnit lyhyesti

Yritysvaikutusten arviointi

- Tarkoituksena on arvioida päätöksen vaikutusta yritysten toimintaympäristöön ja liiketoimintamahdollisuuksiin.
- Yritysvaikutusten arvioinneilla kyetään tunnistamaan ne tekijät, jotka vaikuttavat mahdollisesti negatiivisesti alueen elinvoimaan. Samalla tunnistetaan ne positiiviset vaikutukset, joita vahvistamalla päätöksen tuomia hyötyjä olisi mahdollista lisätä.

Maaseutuvaikutusten arviointi

- Tarkoituksena tunnistaa ja ehkäistä tai vähentää kielteisiä vaikutuksia ja vahvistaa myönteisiä sekä edistää alueiden tasa-arvoa.
- Tunnistetaan päätösten seuraamuksia maaseudulla asuville ihmisille, alueilla toimiville yrityksille ja yhteisöille.

Eri vaikutusten arvioinnit lyhyesti

Liikunta- ja liikkumisvaikutusten arviointi (LIVA)

- Arvioidaan, millaisia vaikutuksia tehtävillä toimenpiteillä tai päätöksillä on ihmisten liikkumiseen sekä mahdollisuuksiin liikkua ja harrastaa liikuntaa.
- Vaikutukset tulee huomioida mm. sosiaali- ja terveys-, koulutus-, ympäristö- ja liikennepalveluiden kehittämisessä

Terveysvaikutusten arviointi (TVA)

- Tunnistetaan tehtävän päätöksen tai hankkeen vaikutukset fyysiseen tai psyykkiseen terveyteen.
- Voidaan tunnistaa esimerkiksi kansantauteihin liittyviä tekijöitä tai ympäristön ilmiöiden (helle, melu, saasteet) terveydellisiä vaikutuksia.

Eri vaikutusten arvioinnit lyhyesti

Sosiaalisten vaikutusten arviointi (SVA)

- Selvitetään hankkeiden tai toimintojen vaikutuksia ihmisten elinoloihin, viihtyvyyteen ja hyvinvointiin.
- Sosiaalisten vaikutusten arviointia käytetään tyypillisesti yhdyskuntasuunnittelussa ja kaavoituksessa, kun ympäristönvaikutusten tekeminen on lakisääteistä.

Yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi

- Tarkoituksena on tunnistaa mahdollista syrjintää sekä etsiä keinoja yhdenvertaisuuden ja palveluiden vaikuttavuuden parantamiseksi.
- Tavoitteena parantaa palveluiden nykytilaa sekä varmistaa, että suunnitellut päätökset eivät vaikuta haitallisesti yhdenvertaisuuden toteutumiseen.

Eri vaikutusten arvioinnit lyhyesti

Talousvaikutusten arviointi

- Voidaan arvioida esimerkiksi palveluiden tuottamisen kustannuksia tai ennaltaehkäisyyn panostuksen kustannushyötyjä.
- Päätökset voivat vaikuttaa tulonsiirtoihin ja kotitalouksien käytettävissä oleviin tuloihin, joten taloudelliset vaikutukset voivat kaventaa tai lisätä ihmisten hyvinvointi- ja terveyseroja.

Ympäristövaikutusten arviointi

- Pyritään vähentämään tai kokonaan estämään hankkeen haitallisia ympäristövaikutuksia. Hankkeet voivat olla esimerkiksi moottoriteitä, kaivoksia, jätteenkäsittelylaitoksia tai tuulivoimaloita.
- Vaikutukset arvioidaan suunnittelun yhteydessä ennen päätöksentekoa, jolloin tuleviin ratkaisuihin voidaan vaikuttaa. Tulokset on otettava huomioon hankkeen lupaharkinnassa.

Yhteyshenkilö:
kehittämissuunnittelija
Saija Karnisto-Toivonen
saija.karnisto-toivonen@salon.fi
02 778 2569